

Αρχαία ελληνική γραμματεία (το σύνολο των γραπτών μνημείων)

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Η δραματική ποίηση συνθέτει στοιχεία και από τα δύο είδη που προηγούνται χρονικά, το έπος και τη λυρική ποίηση, αλλά ξεχωρίζει από αυτά γιατί προορίζεται για παράσταση· αναπαριστάνει, δηλαδή, και ζωντανεύει ένα γεγονός που εξελίσσεται μπροστά στους θεατές, όπως δηλώνει και το όνομα της (*δράμα* < *δράω* -*ω* = πράττω).

Το δράμα προήλθε από τις θρησκευτικές τελετές, τα *δρώμενα* (= ιερές συμβολικές πράξεις) και συνδέθηκε από την αρχή με τις τελετουργικές γιορτές για τη γονιμότητα και τη βλάστηση που γίνονταν στην αρχαιότητα προς τιμήν του θεού Διονύσου. Ο Διόνυσος κατείχε κεντρική θέση στο αθηναϊκό εορτολόγιο. Η λατρεία του ήταν εξαιρετικά δημοφιλής, ιδιαίτερα στις λαϊκές τάξεις και τους αγρότες, και υποστηρίχθηκε πολύ από τους τοπικούς άρχοντες που αναζητούσαν λαϊκά ερείσματα.

Χαρακτηριστικά της λατρείας του Διονύσου ήταν:

- η *ιερή μανία*, που προκαλεί την *ἔκστασιν* (*ἐξίσταμαι* = βγαίνω από τον εαυτό μου και επικοινωνώ με το θείο)
- η *μεταμφίεση* των πιστών σε Σατύρους, ζωόμορφους ακόλουθους του θεού. Οι Σάτυροι είχαν κυρίαρχο ρόλο στις διονυσιακές γιορτές.

Στις μεταμφιέσεις αυτές των πιστών, καθώς και στο τραγούδι (*διθύραμβος*) που έψαλλαν χορεύοντας προς τιμήν του θεού, βρίσκονται οι απαρχές του δράματος.

Ο διθύραμβος ήταν θρησκευτικό και λατρευτικό άσμα που τραγουδούσε ο ιερός θίασος των πιστών του Διονύσου, με συνοδεία αυλού, χορεύοντας γύρω από το βωμό του θεού. Ο ύμνος αυτός είναι πολύ πιθανό ότι περιείχε επιρόσθετα μια αφήγηση σχετική με τη ζωή και τα παθήματα του θεού. Την απόδοση της αφήγησης αναλάμβανε ο πρώτος των χορευτών, ο *εξάρχων*, που έκανε την αρχή στο τραγούδι, ενώ Χορός 50 χορευτών, μεταμφιεσμένων ίσως σε τράγους, εκτελούσε κυκλικά (*κύκλιοι χοροί*) το διθύραμβο. Στην αρχή ο διθύραμβος ήταν αυτοσχέδιος και άτεχνος.

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Αρίων

Στην εξέλιξη του διθύραμβου από τον αρχέγονο αυτοσχεδιασμό σε έντεχνη μορφή συνέβαλε ένας σημαντικός ποιητής και μουσικός, ο Αρίων από τη Μήθυμα της Λέσβου (6ος αι. π.Χ.). Σύμφωνα με μαρτυρία του Ηρόδοτου (1,23), ο Αρίων πρώτος συνέθεσε διθύραμβο, του έδωσε λυρική μορφή και αφηγηματικό περιεχόμενο και τον παρουσίασε στην αυλή του φιλότεχνου τυράννου Περίανδρου, στην Κόρινθο. Ο Αρίων παρουσίασε τους χορευτές μεταμφιεσμένους σε Σατύρους, δηλαδή με χαρακτηριστικά τράγων, γι' αυτό και ονομάστηκε «ευρετής του τραγικού τρόπου». Οι Σάτυροι, που έως τότε ενεργούσαν ως δαίμονες των δασών, εντάχθηκαν στη λατρεία του Διονύσου και αποτέλεσαν μόνιμη ομάδα που ακολουθούσε παντού το θεό. Οι τραγόμορφοι αυτοί τραγουδιστές ονομάζονταν *τραγωδοί* (< *τράγων ωδή*, δηλαδή άσμα Χορού που είναι μεταμφιεσμένος σε Σατύρους).

Θέσπις

Το μεγάλο βήμα για τη μετάβαση από το διθύραμβο στην τραγωδία έγινε στις αμπελόφυτες περιοχές της Αττικής, όταν, στα μέσα του 6ου αι. π.Χ., ο ποιητής Θέσπις στάθηκε απέναντι από το Χορό και συνδιαλέχθηκε με στίχους, δηλαδή αντί να τραγουδήσει μια ιστορία άρχισε να την αφηγείται. Έτσι, καθιερώθηκε ο υποκριτής (*υποκρίνομαι* = *αποκρίνομαι*), δηλαδή ηθοποιός, ο οποίος έκανε διάλογο με το Χορό, συνδυάζοντας το επικό στοιχείο (λόγος) με το αντίστοιχο λυρικό (μουσική)· συνέπεια αυτής της καινοτομίας ήταν η γέννηση της τραγωδίας στην Αττική.

Η πρώτη επίσημη «διδασκαλία» (παράσταση) τραγωδίας έγινε από το Θέσπη το 534 π.Χ., στα Μεγάλα Διονύσια. Ήταν η εποχή που την Αθήνα κυβερνούσε ο τύραννος Πεισίστρατος, ο οποίος ασκώντας φιλολαϊκή πολιτική ενίσχυσε τη λατρεία του θεού Διονύσου, καθιέρωσε τα «Μεγάλα ή εν άστει Διονύσια» και η τραγωδία εντάχθηκε στο επίσημο πλαίσιο της διονυσιακής γιορτής. Στην πορεία της η τραγωδία διατήρησε πολλά διονυσιακά στοιχεία [Χορός, μεταμφίεση, σκευή (= ενδυμασία) ηθοποιών], τα θέματα της όμως δεν είχαν σχέση με το Διόνυσο. Ωστόσο, στα εξωτερικά της χαρακτηριστικά η τραγωδία ποτέ δεν απαρνήθηκε τη διονυσιακή της προέλευση (αποτελούσε μέρος της λατρείας του θεού, κατά τη διάρκεια των εορτών του, οι παραστάσεις γίνονταν στον ιερό χώρο του Ελευθερέως Διονύσου, οι ιερείς του κατείχαν τιμητική θέση στην πρώτη σειρά των επισήμων, οι νικητές των δραματικών αγώνων στεφανώνονταν με κισσό, ιερό φυτό του Διονύσου). Τη σύνδεση της τραγωδίας με τη λατρεία του Διονύσου μαρτυρεί και το θέατρο προς

τιμήν του (θέατρο Διονύσου), στη νότια πλευρά της Ακρόπολης, που σώζεται μέχρι σήμερα και η δομή του αποτέλεσε το πρότυπο για όλα τα μεταγενέστερα αρχαία θέατρα. Η χωρητικότητα του ήταν περίπου 17.000 θεατές.

Η τραγωδία είναι δημιούργημα καθαρά ελληνικό. Γεννήθηκε στην Αθήνα, κατά την εποχή της αθηναϊκής δημοκρατίας, και γνώρισε ως πνευματικό και καλλιτεχνικό επίτευγμα μεγάλη επιτυχία, που διήρκεσε ογδόντα περίπου χρόνια. Όταν σήμερα μιλάμε για τραγωδία, αναφερόμαστε αποκλειστικά στα 32 σωζόμενα έργα των τριών μεγάλων τραγικών, 7 του Αισχύλου, 7 του Σοφοκλή και 18 του Ευριπίδη.

Δραματικοί αγώνες

Οι θεατρικές παραστάσεις στην αρχαία Αθήνα δεν αποτελούσαν αυτοτελές καλλιτεχνικό γεγονός. Ήταν μέρος των λατρευτικών τελετών προς τιμήν του Διονύσου και είχαν τη μορφή αγώνα ανάμεσα στους ποιητές, για την ανάδειξη του καλύτερου.

Από τις τέσσερις εορτές του Διονύσου, θεατρικές παραστάσεις ως μέρος του τελετουργικού τους είχαν τα **Λήναια** και τα **Μεγάλα ή εν άστει Διονύσια**, η οποία ήταν και η σπουδαιότερη, με πανελλήνιο χαρακτήρα και πολιτικές προεκτάσεις. Για το λόγο αυτό, η ευθύνη για τη διοργάνωση της είχε ανατεθεί στον **επώνυμο άρχοντα**, τον ιεραρχικά ανώτατο αξιωματούχο του αθηναϊκού πολιτεύματος.

Οι ποιητές που ήθελαν να διαγωνιστούν υπέβαλλαν **αίτηση συμμετοχής** στον **επώνυμο άρχοντα**. **Ο άρχοντας επέλεγε** τρεις ποιητές και κατόπιν **όριζε τους χορηγούς**, πλούσιους δηλαδή πολίτες, οι οποίοι κάλυπταν τα έξοδα για όλους τους συντελεστές της παράστασης, τον ποιητή, τους χορευτές, τους υποκριτές και τη σκευή τους.

Την 1η ημέρα των **Διονυσίων**, διεξάγονταν με επίσημη τελετή στο Ωδείο ο **προάγωνας**, όπου οι διαγωνιζόμενοι ποιητές έδιναν στο κοινό πληροφορίες για την υπόθεση των έργων τους και για τους συντελεστές τους. Την 3η ημέρα της εορτής γινόταν μέσα στο θέατρο η **επιλογή των κριτών**. Από την 4η έως την 7η ημέρα πραγματοποιούνταν οι θεατρικές παραστάσεις.

Οι επιλεγμένοι τραγικοί ποιητές **παρουσίαζαν τέσσερα έργα (τετραλογία)**, τρεις τραγωδίες και ένα σατυρικό δράμα. Τα τέσσερα αυτά έργα παίζονταν συνεχώς σε μία ημέρα, από την ανατολή έως τη δύση του ήλιου.

Η κρίση των ποιητών γινόταν με ένα σύστημα πολλαπλών κληρώσεων, οπότε εξασφαλιζόταν η αμεροληψία. Τα βραβεία τους ήταν απλά, ένα στεφάνι κισσού, ένας τρίποδας και οι **διδασκαλίες** (πλάκες όπου γράφονταν τα ονόματα τους, οι οποίες φυλάσσονταν στο δημόσιο αρχείο).

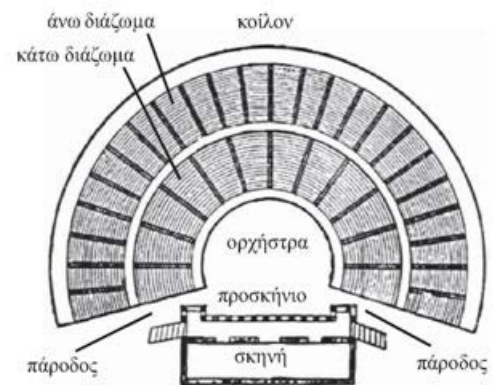
Το θέατρο

Χιλιάδες Αθηναίοι, μέτοικοι και ξένοι, κατέκλυζαν κάθε χρόνο το θέατρο του Διονύσου και ζούσαν, επί τρεις μέρες, την ένταση των δραματικών αγώνων. Το κοινό, στο οποίο συμπεριλαμβάνονταν και οι γυναίκες, χειροκροτούσε, επευφημούσε, αλλά μερικές φορές αποδοκίμαζε. Η παροχή χρηματικού βοηθήματος, **των θεωρικών** (από τον Περικλή), στους άπορους πολίτες, για να παρακολουθήσουν δωρεάν τις παραστάσεις, χωρίς εισιτήριο (**σύμβολον**), διευκόλυνε την ακώλυτη προσέλευση του κόσμου.

Ο χώρος των παραστάσεων ήταν το **θέατρο**, που περιλάμβανε:

- ✓ **Το θέατρον** (θεάομαι, -ᾶμαι = βλέπω), που ονομαζόταν και **κοῖλον**, εξαιτίας του σχήματος του, όπου κάθονταν οι θεατές ημικυκλικά, απέναντι από τη σκηνή. Τα καθίσματα (**εδώλια**) των θεατών, που ήταν κτισμένα αμφιθεατρικά διέκοπταν κλίμακες (**βαθμίδες**) από τις οποίες οι θεατές ανέβαιναν στις υψηλότερες θέσεις. Δύο μεγάλοι διάδρομοι (**διαζώματα**) χώριζαν το κοῖλον σε τρεις ζώνες, για να διευκολύνουν την κυκλοφορία των θεατών. Τα σφηνοειδή τμήματα των εδωλίων, ανάμεσα στις κλίμακες, ονομάζονταν **κερκίδες**.
- ✓ **Την ορχήστρα** (ὄρχεομαι, -οῦμαι = χορεύω), κυκλικό ή ημικυκλικό μέρος για το Χορό, με τη **θυμέλη** (< θύω), είδος βωμού, στο κέντρο. Το κυκλικό σχήμα σχετίζεται με τους κυκλικούς χορούς των λαϊκών γιορτών.
- ✓ **Τη σκηνή**, ξύλινη επιμήκη κατασκευή προς την ελεύθερη πλευρά της ορχήστρας, με ειδικό χώρο στο πίσω μέρος για τη σκηνογραφία και την αλλαγή ενδυμασίας των υποκριτών. Η πλευρά της σκηνής προς τους θεατές εικονίζει συνήθως την πρόσοψη ανακτόρου ή ναού, με τρεις θύρες· η μεσαία (**βασιλείος θύρα**) χρησίμευε για την έξοδο του βασιλιά.

Δεξιά και αριστερά της σκηνής υπήρχαν δύο διάδρομοι, **οι πάροδοι**: Από τη δεξιά για τους θεατές πάροδο έμπαιναν όσα πρόσωπα του έργου έρχονταν (υποτίθεται) από την πόλη ή από το λιμάνι, και από την αριστερή όσα έρχονταν από τους αγρούς ή από άλλη πόλη. Κατά τη διάρκεια της παράστασης έμπαινε από την πάροδο ο Χορός, γι' αυτό και το πρώτο τραγούδι ονομαζόταν επίσης **πάροδος**. Ο στενός χώρος ανάμεσα στη σκηνή και την ορχήστρα αποτελούσε τον κύριο χώρο δράσης των υποκριτών, το χώρο των ομιλητών: **το λογεῖον**, που ήταν ένα υπερυψωμένο δάπεδο ξύλινο και αργότερα πέτρινο ή μαρμάρινο. Το σκηνικό οικοδόμημα διέθετε υπερυψωμένη εξέδρα για την εμφάνιση (επιφάνεια) των θεών: **το θεολογεῖον**.

Σκηνογραφικά και μηχανικά μέσα, τα *θεατρικά μηχανήματα*, συνεπικουρούσαν το έργο των ηθοποιών και την απρόσκοπτη εξέλιξη της δραματικής πλοκής. Τέτοια ήταν το *έκκύκλημα* (τροχοφόρο δάπεδο πάνω στο οποίο παρουσιάζαν στους θεατές ομοιώματα νεκρών), ο *γερανός ή αιώρημα* (ανυψωτική μηχανή για τον από μηχανής θεόν), το *βροντεϊόν* και *κεραυνοσκοπεϊόν* (για τη μηχανική αναπαραγωγή της βροντής και της αστραπής) και τέλος οι *περίακτοι*, δύο ξύλινοι στύλοι για εναλλαγή του σκηνικού.

Συντελεστές της παράστασης

Ο Χορός αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της τραγωδίας και με το πέρασμα του χρόνου δέχτηκε πολλές μεταβολές. Ο Χορός, με επικεφαλής τον αυλητή, έμπαινε από τη δεξιά πάροδο και εκτελούσε, υπό τον ήχο του αυλού, την κίνηση και την όρχηση εκφράζοντας τα συναισθήματα του.

Όλα τα πρόσωπα του δράματος μοιράζονταν στους τρεις υποκριτές (τον δεύτερο τον εισήγαγε ο Αισχύλος και τον τρίτο ο Σοφοκλής), που έπρεπε σε λίγο χρόνο να αλλάζουν ενδυμασία· ήταν επαγγελματίες, έπαιρναν μισθό και ήταν κυρίως Αθηναίοι πολίτες. Τα γυναικεία πρόσωπα υποδύονταν άνδρες, οι οποίοι φορούσαν *προσωπεία* (μάσκες). Για τον εξωραϊσμό του προσώπου (μακιγιάζ) χρησιμοποιούσαν μια λευκή σκόνη από ανθρακικό μόλυβδο, το *ψιμύθιον*. Οι υποκριτές εμφανίζονταν στη σκηνή με επιβλητικότητα και μεγαλοπρέπεια· ήταν ντυμένοι με πολυτέλεια, με ενδυμασία ανάλογη προς το πρόσωπο που υποδύονταν.

Τα μέρη της τραγωδίας

Η τραγωδία είναι σύνθεση επικών και λυρικών στοιχείων. Ο Αριστοτέλης περιγράφει την τυπική διάρθρωση της ως εξής :

α. Τα κατά ποσόν μέρη: αφορούν την έκταση του έργου. Ήταν συνήθως εννέα: πέντε διαλογικά και τέσσερα χορικά.

I. Διαλογικά-Επικά (διάλογος- αφήγηση, κυρίως σε αττική διάλεκτο)

Πρόλογος: πρόκειται για τον πρώτο λόγο του υποκριτή, που προηγείται της εισόδου του Χορού. Με τον πρόλογο οι θεατές εισάγονται στην υπόθεση της τραγωδίας.

Επεισόδια: αντίστοιχα με τις σημερινές πράξεις, που αναφέρονται στη δράση των ηρώων. Διακόπτονται από τα στάσιμα και ο αριθμός τους ποικίλλει από 2 έως 5. Με αυτά προωθείται η υπόθεση και η σκηνική δράση με τις συγκρούσεις των προσώπων.

Έξοδος: επισφραγίζει τη λύση της τραγωδίας. Αρχίζει αμέσως μετά το τελευταίο στάσιμο και ακολουθείται από το εξόδιο άσμα του Χορού.

II. Λυρικά-Χορικά (με συνοδεία μουσικής και χορού σε δωρική διάλεκτο).

Τα χορικά άσματα ήταν πολύστιχα και ψάλλονται από όλους τους χορευτές.

Πάροδος: είναι το άσμα που έψαλλε ο Χορός στην πρώτη του είσοδο, καθώς έμπαινε στην ορχήστρα με ρυθμικό βηματισμό.

Στάσιμα: άσματα που έψαλλε ο Χορός όταν πια είχε λάβει τη θέση του (*στάσιν*)· ήταν εμπνευσμένα από το επεισόδιο που προηγήθηκε, χωρίς να προωθούν την εξωτερική δράση. Συνοδεύονταν από μικρές κινήσεις του Χορού.

β. Τα κατά ποιόν μέρη : αφορούν την ανάλυση, την ποιότητα του έργου.

- ✓ **Μύθος:** η υπόθεση της τραγωδίας, το σενάριο
- ✓ **Ήθος:** ο χαρακτήρας των δρώντων προσώπων και το ποιόν της συμπεριφοράς τους.
- ✓ **Λέξις:** η γλώσσα της τραγωδίας, η ποικιλία των εκφραστικών μέσων και το ύφος.
- ✓ **Διάνοια:** οι ιδέες, οι σκέψεις των προσώπων και η επιχειρηματολογία τους. Οι ιδέες αυτές συνήθως έχουν διαχρονικό χαρακτήρα.
- ✓ **Μέλος:** η μελωδία, η μουσική επένδυση των λυρικών μερών και η οργανική συνοδεία (ενόργανη μουσική).
- ✓ **Όψις:** η σκηνογραφία και η σκευή, δηλαδή όλα όσα φορούσε ή κρατούσε ο ηθοποιός : *ενδυμασία* (χιτώνας — ένδυμα της κλασικής εποχής— που έφτανε συνήθως ως τα πόδια: *ποδήρης*), *προσωπεία* (μάσκες), *κόθορνοι* (ψηλοτάκουνα παπούτσια που έδιναν ύψος και επιβλητικότητα στους ηθοποιούς)

Η πλοκή του μύθου έπρεπε να έχει *περιπέτεια* (μεταστροφή της τύχης των ηρώων, συνήθως από την ευτυχία στη δυστυχία) και *αναγνώριση* (μετάβαση του ήρωα από την άγνοια στη γνώση), η οποία συχνά αφορά την αποκάλυψη της συγγενικής σχέσης μεταξύ δύο προσώπων και γίνεται με τεκμήρια. Ο συνδυασμός και των δύο, περιπέτειας και αναγνώρισης, θεωρείται ιδανική περίπτωση, οπότε ο μύθος γίνεται πιο δραματικός. Η δραματικότητα επιτείνεται με την *τραγική ειρωνεία*, την οποία έχουμε όταν ο θεατής γνωρίζει την πραγματικότητα, την αλήθεια, την οποία αγνοούν τα πρόσωπα της τραγωδίας.

Έγραψε 92 δράματα από τα οποία σώθηκαν 19. "Άλκηστις", "Μηδεία", "Ηρακλείδα", "Ιππόλυτος", "Άνδρομάχη", "Εκάβη", "Ηρακλής μαινόμενος", "Ίκέτιδες", "Ίων", "Ηλέκτρα", "Τρωάδες", "Ίφιγένεια η εν Ταύροις", "Ελένη", "Φοίνισσαι", "Ορέστης", "Ίφιγένεια η εν Αυλίδι", "Βάκχαι", το σατυρικό δράμα "Κύκλωψ" και ο "Ρήσος" που αμφισβητείται αν του ανήκει.

Η αξία των έργων του Ευριπίδη βρίσκεται στο εξής: ο Ευριπίδης απηχούσε τα προβλήματα του καιρού του, παρουσιάζοντας τα γεγονότα όπως πραγματικά είναι. Αναφέρθηκε στα ανθρώπινα πάθη, και χαρακτήρισε τους θεούς ανήθικους και αγάριστους. Γι' αυτό κατηγορήθηκε για αθεΐα. Είναι ρεαλιστής, νεωτεριστής και ορθολογιστής αλλά δεν καταφέρεται εναντίον της θρησκείας.

Οι ήρωές του είναι καθημερινοί άνθρωποι, με πάθη και αδυναμίες. Μπροστά στο αδιέξοδο, είναι μόνοι τους και ευθύνονται για τις πράξεις τους. Δεν έχουν υπερφυσικές ιδιότητες και συντριβονται. Τα θέματά του τα αντλεί από την πολιτική και την ηθική ζωή της εποχής του. Διαγράφει ρεαλιστικά τους χαρακτήρες.

Βασική καινοτομία του ήταν η εισαγωγή του από μηχανής θεού. Μονιμοποίησε τους μακρούς προλόγους και περιόρισε τα χορικά μέρη. Στη μελωδία και στο ρυθμό επηρεάστηκε από την ανατολή κάτι που έκανε τους σύγχρονούς του να τον κατηγορήσουν ως βάρβαρο. Θεωρήθηκε ο πατέρας του δράματος και τιμήθηκε με 5 βραβεία και ένα μετά τον θάνατό του.

Η "ΕΛΕΝΗ" ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

Ιστορικό πλαίσιο

Η Ελένη του Ευριπίδη γράφτηκε το 412 π.Χ και παρουσιάστηκε για πρώτη φορά την ίδια εποχή, δηλαδή μόλις είχε τελειώσει η Σικελική εκστρατεία με την πανωλεθρία του αθηναϊκού στόλου. Ο Ευριπίδης με την τραγωδία του Ελένη καταδικάζει τον πόλεμο ως πρόξενο όλων των κακών, γι' αυτό και το έργο χαρακτηρίζεται ως αντιπολεμικό δράμα.

Ο μύθος

Η αφετηρία του μύθου της "Ελένης" βρίσκεται στη θεϊκή διαμάχη μεταξύ Αθηνάς, Ήρας και Αφροδίτης, την οποία προκάλεσε η Έριδα δίνοντάς τους ένα χρυσό μήλο με την αναγραφή στην ομορφότερη (τή καλλίστη). Ο Δίας θέλοντας να δώσει λύση στην διαμάχη για το ποια αξίζει το μήλο, τις παρέπεμψε στον Τρώα πρίγκιπα Πάρι. Οι θεές εμφανίστηκαν μπροστά του γυμνές και επειδή δεν ήταν σε θέση να επιλέξει, του πρότειναν δώρα σε περίπτωση που επιλέξει την καθεμία: η Αθηνά θα του προσέφερε σοφία και επιδεξιότητα στη μάχη, η Ήρα ηγετικές ικανότητες και να καθοδηγεί τα πλήθη, ενώ η Αφροδίτη του προσέφερε την αγάπη της ομορφότερης γυναίκας του κόσμου, της ωραίας Ελένης, βασίλισσας της Σπάρτης. Ο Πάρης έδωσε το μήλο στην Αφροδίτη και ως ανταμοιβή για την κρίση του, η Αφροδίτη τον αντάμειψε κάνοντας την Ελένη, την πιο όμορφη θνητή γυναίκα, να τον ερωτευθεί και να την πάρει μαζί του στην Τροία. Η Ήρα όμως οργισμένη για την ήττα της, δημιουργεί από σύννεφο ένα ομοίωμα (είδωλον) το οποίο θα πάρει μαζί του ο Πάρης στην Τροία. Την Ελένη την έστειλε ο Δίας μέσω του Ερμή στην Αίγυπτο, για να ζήσει στο παλάτι του Πρωτέα, περιμένοντας τον άνδρα της Μενέλαο να επιστρέψει από τον πόλεμο.

Η υπόθεση

Η τραγωδία αρχίζει με την Ελένη ικέτιδα στο μήνμα του Πρωτέα να εξιστορεί τα δεινά της και να προσπαθεί να αποφύγει το Θεοκλύμενο που την πιέζει να τον παντρευτεί. Εκεί την συναντά ο Τεύκρος, αδελφός του Αϊάντα του Τελαμώνιου, ο οποίος στο ταξίδι για την Κύπρο περνά από την Αίγυπτο για να πάρει χρησμό από τη κόρη του Πρωτέα, Θεονόη που είχε προφητικές ικανότητες. Ο Τεύκρος λοιπόν δίνει πληροφορίες στην Ελένη σχετικά με την οικογένειά της και το Μενέλαο. Της λέει μάλιστα ότι πληθαίνουν οι φήμες ότι ο άνδρας έχει πεθάνει, έτσι εξανεμίζεται και η τελευταία ελπίδα της για να επιστρέψει ζωντανή με το Μενέλαο στην Σπάρτη. Έτσι η ηρωίδα με τις σπαρτιάτισσες γυναίκες που αποτελούν το Χορό θρηνεί για την τύχη της. Σ' αυτό το σημείο εμφανίζεται ρακένδυτος και ναυαγός ο Μενέλαος, ο οποίος διεκτραγωδεί τη συμφορά του μετά την άλωση της Τροίας. Αφού απαριθμεί τα δεινά του, που είναι ταυτόχρονα δεινά αιώνια που προκαλεί ο πόλεμος, αποκαλύπτει ότι τη γυναίκα του την έκρυψε στο βάθος μια σπηλιάς μαζί με άλλους ναυαγούς. Μη γνωρίζοντας πού βρίσκεται, πλησιάζει το παλάτι ζητώντας τρόφιμα και βοήθεια. Η γριά θυρωρός που τον υποδέχεται τον προτρέπει να φύγει το γρηγορότερο, καθώς ο Θεοκλύμενος έχει βγάλει εντολή ότι θα σκοτώνεται όποιος Έλληνας φτάσει τη χώρα του, του εξηγεί ότι μισεί τους Έλληνες εξαιτίας της Ελένης. Φυσικά ταραίζεται στο άκουσμα του ονόματος της Ελένης και προβληματίζεται για την σχέση αυτής της γυναίκας που είναι στην Αίγυπτο και της «δικής» του που είναι κρυμμένη στην σπηλιά. Οι γυναίκες του Χορού αναγγέλλουν χαρμόσυνα ότι ο Μενέλαος ζει και ότι μάλιστα βρίσκεται ναυαγός στις όχθες του Νείλου. Στη συνέχεια έχουμε την πρώτη συνάντηση του ζευγαριού, όπου η Ελένη τρομάζει στην παρουσία του «άγνωστου» άνδρα και σπεύδει να κρυφτεί στο μήνμα του Πρωτέα. Ο Μενέλαος διαπιστώνει την ομοιότητα αυτής της γυναίκας με της Ελένης στην σπηλιά και σαστίζει. Η στιχομυθία που ακολουθεί θα οδηγήσει στην αναγνώριση του Μενέλαου από την Ελένη, η οποία προσπαθεί να τον πείσει ότι αυτή είναι η πραγματική του γυναίκα και ότι αυτός μαζί του έχει απλώς το είδωλο που δημιούργησε η Ήρα. Η δυσπιστία του Μενέλαου διαλύεται όταν ένας πιστός του σύντροφος και φύλακας της Ελένης στη σπηλιά (ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ), έρχεται να αναγγείλει την εξαφάνιση της γυναίκας που είχαν εντολή να φυλάνε. Χάθηκε στον ουρανό θρηνώντας τους Έλληνες και Τρώες που πολεμούσαν τόσα χρόνια για κάτι το άυλο, «για ένα πουκάμισο αδειανό, για μια Ελένη». Έτσι έχουμε την αναγνώριση της Ελένης από το Μενέλαο. Οι δύο σύζυγοι εκφράζουν τη χαρά και την ανακούφιση τους για τη συνάντησή τους. Η Ελένη εξηγεί στη συνέχεια ότι ο μόνος τρόπος για φύγουν ζωντανό από την Αίγυπτο είναι να παρακαλέσουν τη

Θεονόη να κρατήσει μυστικό τον ερχομό του Μενέλαο, γιατί διαφορετικά κινδυνεύει από το Θεοκλύμενο. Αφού πέσει η Ελένη στα πόδια της ως ικέτισα και εξασφαλίσουν τη σιωπή της Θεονόης καταστρώνουν το σχέδιο της διαφυγής τους. Η Ελένη ζητεί από το Θεοκλύμενο να της παράσχει ένα καράβι για να ανοιχτεί στο πέλαγος, ώστε να αποδώσει, ως όφειλε βάσει των εθίμων, τις νεκρικές τιμές στο νεκρό της άνδρα. Έτσι καταφέρνουν να δραπετεύσουν οι δύο σύζυγοι. Όταν βέβαια το μαθαίνει ο Θεοκλύμενος είναι έτοιμος να σκοτώσει τη Θεονόη, εμφανίζονται όμως οι Διόσκουροι, οι αδελφοί της Ελένης, και ως «από μηχανής θεοί» τον μεταπείθουν και το δράμα κλείνει ειρηνικά.

ΕΣΠΕΡΙΝΟ ΤΥΜΠΑΚΙΟΥ